

Верховний
Суд

Припинення виплат допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам та стягнення надмірно сплачених КОШТІВ

Олена Губська
суддя Великої Палати Верховного Суду

КОМУ ПРИЗНАЧАЄТЬСЯ ДОПОМОГА НА ПРОЖИВАННЯ?

В редакції постанови
КМ №332 від 20.03.2022

особам, які перемістилися з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, а також території адміністративно-територіальної одиниці, де:

- ✓ проводяться бойові дії
- ✓ визначена в переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких платникам єдиного внеску на загальнообов'язкове державне страхування, які перебувають на обліку на відповідній території, може надаватися допомога в рамках програми «Підтримка»

В редакції постанови
КМ №1226 від 21.11.2023 із змінами

внутрішньо переміщеним особам:

- ✓ які перемістилися (**повторно перемістилися**) з 1 січня 2022 р. з територій, включених до переліку територій, яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих РФ, затвердженого Мінреінтеграції (далі - перелік територій), щодо яких не визначено дати завершення бойових дій (припинення можливості бойових дій) або тимчасової окупації;
- ✓ у яких житлове приміщення знищене або пошкоджене (до ступеня непридатного для проживання) та інформація про яке внесена до Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України (далі - Реєстр пошкодженого та знищеного майна) (за технічної можливості), або щодо якого подано документальне підтвердження органом місцевого самоврядування, а в разі його відсутності - обласною державною (військовою) адміністрацією факту пошкодження/знищення житлового приміщення внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації.
- ✓ допомога також призначається дитині, яка народилася у внутрішньо переміщеної особи, відомості про яку включено до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

ЗВЕРНУТИ УВАГУ!!!

- ✓ Згідно з постановою КМ №765 від 25.06.2025 «Деякі питання призначення та виплати державних соціальних допомог, соціальних стипендій органами Пенсійного фонду України»
- ✓ Згідно з постановою КМ №766 від 23.06.2025 « Про реалізацію експериментального проєкту щодо централізації механізму виплати деяких державних нагород»
- ✓ Окремі повноваження органів соціального захисту населення, в тому числі нарахування та виплата державної допомоги ВПО, передано органам Пенсійного фонду України

КОМУ НЕ ПРИЗНАЧАЄТЬСЯ ДОПОМОГА НА ПРОЖИВАННЯ

- ✓ придбано транспортний засіб (механізм), з року випуску якого минуло менш як п'ять років;
- ✓ здійснено на суму, що перевищує 100 тис. гривень, купівлю земельної ділянки, квартири (будинку) тощо;
- ✓ має на депозитному банківському рахунку (рахунках) кошти в загальній сумі, що перевищує 100 тис. гривень, або облігації тощо;
- ✓ здійснила операції з купівлі безготівкової та/або готівкової іноземної валюти на загальну суму, що перевищує 100 тис. гривень;
- ✓ має у власності житлове приміщення/частину житлового приміщення, що розташоване на територіях, не включених до _переліку територій, або територіях, включених до переліку територій, щодо яких визначено дату завершення бойових дій (крім приміщень, непридатних для проживання або частина житлового приміщення менше 13,65 кв. м.) ;
- ✓ перебувала та після переміщення перебуває на повному державному утриманні;
- ✓ здійснила купівлю квартири, будинку за рахунок коштів, виділених з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення (як учасник бойових дій; учасник Революції Гідності ...)
- ✓ отримує субсидію на найм житла або входить до домогосподарства такої особи;
- ✓ здає в оренду житло, яке належить їй на праві власності, в тому числі на територіях, на яких ведуться бойові дії.

ПІДСТАВИ ДЛЯ ПРИПИНЕННЯ НАДАННЯ ВИПЛАТ ДОПОМОГИ НА ПРОЖИВАННЯ ВПО

- ✓ У разі зазначення дати завершення бойових дій (можливих бойових дій) або тимчасової окупації для території, з якої здійснилося внутрішнє переміщення, виплата допомоги припиняється через два місяці з місяця, що настає за місяцем, у якому таку дату було визначено.
- ✓ У разі повернення особи до покинутого місця проживання, з якого здійснилося переміщення, виплата допомоги припиняється з місяця, що настає за місяцем повернення до покинутого місця проживання. У разі виїзду за кордон - з місяця виїзду за кордон на постійне місце проживання.
- ✓ Якщо особа не сприяла своїй зайнятості або не набула статусу безробітного протягом трьох місяців з дня призначення допомоги, виплата допомоги припиняється з місяця, що настає після закінчення тримісячного строку.
- ✓ Якщо отримувачем перевищено строк перебування за кордоном понад 30 календарних днів підряд чи понад 60 календарних днів сукупно- протягом шестимісячного періоду отримання допомоги;
- ✓ У разі отримання органом соціального захисту інформації від правоохоронних органів про те, що особу (отримувача) було засуджено за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтями 109, 110, 111 або частинами третьою - восьмою статті 111⁻¹ Кримінального кодексу України, або оголошено в розшук.

- ✓ У разі відновлення житлового приміщення, забезпечення житлом для постійного проживання або житлом, віднесеним до фондів тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів чи коштів благодійних або міжнародних організацій (крім дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа віком до 23 років, які прибули з тимчасово окупованої Російською Федерацією території України), чи коштів особи (крім місця тимчасового проживання) виплата допомоги припиняється з місяця, що настає за місяцем встановлення такого факту (за умови документального підтвердження або офіційного підтвердження від органів місцевого самоврядування, благодійних або міжнародних установ).
- ✓ У разі надходження до органу Пенсійного фонду України **відомостей про смерть одержувача** або про визнання його безвісно відсутнім, або про оголошення померлим такий орган Пенсійного фонду України припиняє виплату та надсилає до банку запит щодо повернення сум коштів, надміру зарахованих на поточний рахунок одержувача для виплати допомоги з місяця, що настає за місяцем смерті одержувача або місяцем набрання законної сили рішенням суду про визнання одержувача безвісно відсутнім або оголошення померлим.
- ✓ У період з 14 квітня по 1 липня 2025 р. орган соціального захисту населення тимчасово припиняє нарахування та виплату допомоги отримувачам, щодо яких від органу Пенсійного фонду України надійшла **інформація про призначення субсидії на найм житла**. Починаючи з 1 липня 2025 р. орган Пенсійного фонду України тимчасово припиняє нарахування та виплату допомоги отримувачам, яким призначена субсидія на найм житла.
- ✓ У разі відбуття покарання в місцях позбавлення волі.

- ✓ Протягом місяця з дати продовження виплати допомоги орган Пенсійного фонду України проводить перевірку щодо таких уповноважених осіб/отримувачів на відповідність критеріям, зазначеним у пунктах 13⁻¹-13⁻⁴ (крім абзацу четвертого пункту 13⁻⁴) цього Порядку, з урахуванням вимог, зазначених у пунктах 7 і 7⁻¹ цього Порядку. У разі виявлення невідповідності таких уповноважених осіб/отримувачів зазначеним критеріям або вимогам виплата їм допомоги припиняється з місяця, що настає після місяця автоматичного продовження виплати допомоги.
- ✓ У разі коли внутрішньо переміщеним особам з числа членів сім'ї або отримувачам допомоги, зазначеним у пункті 13⁻² цього Порядку, виплачувалася допомога і в такій сім'ї є кілька непрацюючих працездатних осіб, протягом двох місяців з дня призначення допомоги на наступний шестимісячний період інші непрацюючі працездатні особи із складу сім'ї (крім одного отримувача допомоги) зобов'язані зареєструватися в центрі зайнятості як безробітні або як такі, що шукають роботу, зокрема для отримання ваучера на навчання, або розпочати діяльність відповідно до Закону України "Про зайнятість населення". У разі невиконання такої умови виплата допомоги припиняється з місяця, що настає.
- ✓ Якщо отримувач протягом 30 календарних днів після проведення перевірки не прибув до органу Пенсійного фонду України, орган Пенсійного фонду України приймає рішення про тимчасове припинення надання допомоги з наступного місяця.
- ✓ Якщо за результатами проведеної додаткової перевірки рекомендацій, наданих Мінфіном, відповідно до Закону України "Про верифікацію та моніторинг державних виплат" виявлено факт неправомірності та/або невідповідності продовження виплати допомоги критеріям продовження, виплата такої допомоги припиняється з місяця, що настає за місяцем виявлення факту невідповідності.

ВИСНОВКИ:

- ✓ виплата допомоги на проживання ВПО, починаючи з 1 серпня 2023 року не продовжується за одночасного існування двох умов: перебування ВПО за кордоном понад 30 календарних днів підряд станом на 15 липня 2023 року та неповернення в Україну станом на 1 серпня 2023 року. Постанова КМУ від 11.07.2023 №709 «Про деякі питання підтримки ВПО»

Постанова КАС ВС від 24 березня 2025 р. у справі № 120/4864/24.

- ✓ Позивач не втратив право на отримання допомоги на проживання як ВПО, оскільки його житлове приміщення має житлову площу менш як 13.65 кв.м. на одну людину. Обов'язковість зазначеної норми жилої площі встановлено ст.47 Житлового кодексу України.

Рішення Донецького окружного адміністративного суду від 10.09.2025 р. у справі №200/5946/25

Редакція п.7 Порядку надання допомоги на проживання ВПО зазнала змін 26.08.25 р. На даний час 13.65 кв.м. загальної площі!!!!

- ✓ внутрішньо переміщена особа має право на допомогу на проживання, визначену Порядком №332 незалежно від дати взяття її на облік як внутрішньо переміщені особи, якщо вона перемістилась з території, яка відповідає двом умовам: на цій території проводяться бойові дії та ця територія міститься в переліку, затвердженому розпорядженням № 204-р. **Постанова КАС ВС у справі №160/12308/22 від 14 червня 2023 року.**

ВИСНОВКИ:

- ✓ У разі, якщо переплата виникла не з вини відповідача або внаслідок його недобросовісних дій, а через недосконалість механізму призначення /припинення соціальної допомоги та його належної інтеграції з іншими базами даних, то фактично це свідчить про недотримання принципу належного урядування.

Постанова Запорізького апеляційного суду від 11.06.2025 №334/9213/24

- ✓ у разі якщо переміщена особа перебувала за кордоном більше, ніж 30 днів підряд, про що Департамент не повідомляла, тим самим порушила вимоги п.п. 6, 9 Порядку 332, що призвело до надміру виплачених коштів допомоги на проживання ВПО, які відповідачкою отримані без достатньої правової підстави внаслідок її зловживання та безумовному поверненню коштів до державного бюджету. За наявності технічної можливості отримувач допомоги подає повідомлення про відмову від допомоги засобами portalu Dіa.

Заочне рішення Заводського районного суду м.Запоріжжя від 8 травня 2025 р. справа №332/959/25

- ✓ Згідно з п.9 Порядку уповноважена особа зобов'язана протягом 14 календарних днів після виникнення змін, які впливають на визначення права отримання допомоги, поінформувати про це засобами поштового/електронного зв'язку орган соціального захисту населення, уповноважену особу виконавчого органу або центр надання адміністративних послуг. Відповідач не мала права на отримання допомоги, оскільки громада, у якій зареєстрований відповідач, не входить до зони бойових дій.

Заочне рішення Томаківського районного суду Дніпропетровської області від 19.08.25 №332/2042/25

У разі неправомірного або повторного отримання внутрішньо переміщеною особою допомоги на проживання за певний період суми виплаченої допомоги повертаються особою добровільно або за вимогою Пенсійного фонду України.

- ✓ Якщо **Пенсійний фонд України** вважає, що внутрішньо переміщена особа отримувала допомогу неправомірно, чи встановить що допомога отримана повторно, останній може надіслати такій особі повідомлення з використанням засобів поштового або електронного зв'язку(із використанням засобів електронного сповіщення Єдиної системи , засобами мобільного зв'язку про повернення неправомірно отриманих сум. *Разом з тим, уповноважений орган не наділений правом самостійно, без дозволу особи стягнути з неї грошові кошти або майно в рахунок погашення боргу, таке стягнення може бути проведено лише за рішенням суду, яке набрало законної сили, або добровільно.*
- ✓ Тобто, якщо кошти не будуть повернені добровільно, **Пенсійний фонд України** може звернутися до суду з цивільним позовом про стягнення з внутрішньо переміщеної особи сум переплати і лише в судовому порядку вирішуватиметься питання щодо наявності підстав для їх повернення та застосування стаття 1215 ЦК України, на яку посилається позивач у даній справі.

Вимога Управління соціального захисту населення щодо повернення виплачених коштів в сумі на допомогу на проживання внутрішньо переміщеним особам не є правовим документом, який установлює відповідальність для позивача, та відповідно не є актом індивідуальної дії у розумінні частини першої статті 17 КАС України. Дії службової особи щодо складання такої вимоги не породжують обов'язкових юридичних наслідків, що не зумовлює виникнення будь-яких прав і обов'язків для позивача. Постанова Верховного Суду у справі №560/9166/23 від 27 лютого 2024 року.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!